

Rapport 2006:21 R

Arbetet med reell kompetens
och alternativt urval vid
lärosätena år 2005

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Arbetet med reell kompetens och alternativt urval vid lärosätena år 2005

Utgiven av Högskoleverket 2006

Högskoleverkets rapportserie 2006:21 R

ISSN 1633-0632

Innehåll: Högskoleverket, utredningsavdelningen, **Nils Olsson, Per-Gunnar Rosengren, Leif Strandberg**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Innehåll

Sammanfattning	5
Arbetet med reell kompetens och alternativt urval vid lärosätena år 2005	7
Bakgrund	7
Ökning eller minskning?	7
Validering – metoderna varierar	8
Högskoleverkets reflektion	9
Alternativt urval	11
Inledning	11
Kvotering	13
Alternativa urvalsinstrument	13
Urval vid lika meriter	13
Har det alternativa urvalet bidragit till att bredda rekryteringen?	14
Högskoleverkets reflektion	14
Bilaga	15

Sammanfattning

Högskoleverket fick i regleringsbrevet för 2006 i uppdrag att utifrån lärosätenas årsredovisningar sammanställa och analysera lärosätenas arbete med reell kompetens och alternativt urval under år 2005.

Det underlag som finns i årsredovisningarna för 2005 pekar på att antalet ansökningar om reell kompetens minskat något jämfört med året innan. Däremot har ett större antal ansökningar bedömts ge grundläggande eller särskild behörighet än 2003 och 2004. Ökningen av antalet behöriga förklaras nästan helt med de förändrade rutiner som genomförts vid Karlstads universitet. Karlstads universitet har valt att inte bara pröva dem som återoppar möjligheten att bli behöriga genom bestämmelsen om reell kompetens, utan samtliga sökande som inte uppvisar formell behörighet.

Antalet antagna har omfattat mellan 200 och 300 under vart och ett av åren 2003–2005, vilket är mindre än en procent av högskolans samtliga nybörjare. Huruvida det är lite eller mycket i ett vidare perspektiv är svårt att bedöma, med tanke på att det finns goda möjligheter att skaffa sig behörighet också inom t.ex. vuxenutbildningen eller via den s.k. 25:4-regeln. Den generösa bedömning som Karlstads universitet har tillämpat antyder dock på att antalet behöriga genom reell kompetens skulle kunna vara större.

Omfattningen när det gäller alternativt urval enligt de nya bestämmelserna är liten. År 2003 rörde det sig om knappt 600 studenter, år 2004 om färre än 500 studenter och år 2005 om ännu färre. Den vanligaste grunden för att anta studenter inom ramen för det alternativa urvalet är att de sökande genomgått någon form av högskoleintroducerande utbildning. Relevant yrkeserfarenhet används också liksom alternativa urvalsinstrument och kvotering.

Några förklaringar till den begränsade användningen av alternativt urval kan vara att bestämmelsen har funnits en kort tid, att alternativt urval ofta är förenat med kostnader för lärosätena och att det finns en allmän osäkerhet om vilka urvalsgrunder som det gällande regelverket tillåter.

Arbetet med reell kompetens och alternativt urval vid lärosätena år 2005

Högskoleverket fick i sitt regleringsbrev för 2006 i uppdrag att:

... utifrån lärosätenas årsredovisningar för 2005 sammanfatta och analysera lärosätenas tillämpning av bestämmelserna i högskoleförordningen (1993:100) om s.k. reell kompetens och alternativt urval.

Bakgrund

Genom propositionen *Den öppna högskolan* (2001/02:15) infördes bestämmelser om behörighet via reell kompetens i högskoleförordningen under hösten 2002. Termen reell kompetens avser att den sökande kan ha tillräckliga förkunskaper för att lyckas genomföra en utbildning trots att hon eller han saknar formella meriter. Det innebär dock inte att den sökande får tillgodoräkna sig extra poäng i urvalet om ett sådant blir aktuellt. Däremot kan en högskola besluta att även ha ett alternativt urval där andra meriter än betyg och provresultat värderas.

För tredje året i rad genomför Högskoleverket en sammanställning av vad som framkommer i lärosätenas årsredovisningar om tillämpningen av reell kompetens.

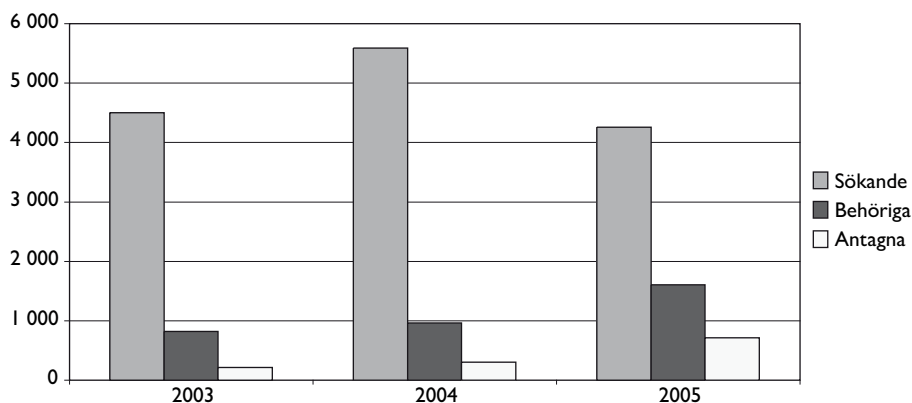
De uppgifter som Högskoleverket har att granska är överlag mycket kortfattade. Det är därför vanskligt att göra några påståenden om hur tillämpningen och antalet ansökningar har utvecklats. Likväl pekar materialet på några tendenser som den följande sammanställningen ska försöka att spegla.

Ökning eller minskning?

Några lärosäten anger att antalet ansökningar har sjunkit sedan föregående år. Lunds universitet, Uppsala universitet, Lärarhögskolan i Stockholm, Umeå universitet och Södertörns högskola redovisar en minskning för 2005 av antalet sökande som åberopar reell kompetens. Linköpings universitet menar dock att antalet sökande har ökat. Karlstads universitet har valt att inte bara pröva dem som åberopar möjligheten att bli behöriga genom bestämmelsen om reell kompetens, utan samtliga sökande som inte uppvisar formell behörighet. Antalet som prövats och antagits genom reell kompetens har ökat vid lärosätet jämfört med föregående år. Flera lärosäten lämnar inte upplysningar om det är en ökning eller minskning, men utifrån de sifferuppgifter som lämnats i materialet verkar antalet sökande som åberopat reell kompetens ha sjunkit markant sedan föregående år.

Med reservation för kvaliteten i underlaget har 4 255 ansökningar inkommit till lärosätena under 2005. Av dem bedömdes totalt 1 608 sökande vara behöriga. Det är att jämföra med 2003 då 4 449 ansökningar inkom, av vilka 823 bedömdes vara behöriga. 5 588 ansökningar kom in 2004, varav 962 bedömdes vara behöriga. År 2003 antogs 213 personer, år 2004 304 och år 2005 714 personer.

Figur 1. Antal sökande, behöriga och antagna genom reell kompetens under åren 2003–2005.

Precis som tidigare år finns det hos de sökande en osäkerhet om vad reell kompetens innebär, och ett stort antal ansökningar har skickats in i tron att de kan förbättra de sökandes meritvärden. Omkring 450 av ansökningarna kom från personer som redan var behöriga. Uppgifterna tyder dock på att även om ett stort antal sökande fortfarande missförstår vad reell kompetens innebär så har fler blivit bedömda som behöriga än tidigare år. Nästan hela ökningen förklaras dock av den förändrade handläggning som införts vid Karlstads universitet. Universitetet har uppgett att närmare 600 sökande bedömts ha grundläggande eller reell kompetens.

Validering – metoderna varierar

Några lärosäten skriver att prövning av reell kompetens ofta avser kunskaper motsvarande grundläggande och särskild behörighet. Högskolan Dalarna och Malmö högskola har emellertid tillämpat validering som innefattar både behörighet och tillgodoräkningen. Ett antal sökande har vid dessa högskolor bedömts ha både behörighet för högskoleutbildningar och fått tillgodoräkna sig poäng inom utbildningarna.

Högskolan Väst har arbetat med ett system för självprövning för sökande till fristående kurser. Under perioden 2003–2005 har sökande med minst fem års dokumenterad arbetslivserfarenhet kunnat göra en självprövning. Om den sökande ansåg sig känna till behörighetskraven samt ansåg sig äga sådana kunskaper, bedömde Högskolan Väst den sökande vara behörig. Högskolan Västs utvärdering visar att prestationsgraden hos denna kategori studenter varit jäm-

förbar med övriga studerande på högskolans fristående kurser. Införandet av det nya antagningssystemet (NYA) har dock gjort metoden svårhanterlig varför högskolan har beslutat att avsluta försöket.

Högskolan i Borås och Kungl. Tekniska högskolan har använt sig av diagnostiska prov i svenska och engelska för att bedöma sökande med reell kompetens. Högskolan i Borås har använt sådana prov för sökande som saknat formella meriter för grundläggande behörighet. KTH:s prov används bl.a. som led i bedömningen av reell kompetens.

Flera lärosäten har tillsatt arbetsgrupper som arbetar med att bedöma ansökningarna. Bedömningen sker ofta i samråd med ämneskunniga vid institutionerna eller i samråd med gymnasieskola och vuxenutbildning. Bedömningarna sker i huvudsak på grundval av skriftliga underlag.

Vilka utbildningar har ansökningarna gällt?

Få lärosäten kommenterar om de sökande har begärt reell kompetens i förhållande till någon särskild utbildning. De lärosäten som lämnar upplysningar om detta (Luleå tekniska universitet, Malmö högskola, Högskolan i Gävle, Karolinska institutet och Örebro universitet) nämner att ansökningarna ofta har gällt utbildningar till lärare (en mängd olika inriktningar), utbildningar inom hälso- och sjukvården, fastighetsmäklarprogram, yrkeshögskoleutbildningar, kurser inom företagsekonomi samt psykolog- och socionomprogram.

Högskoleverkets reflektion

Det underlag som finns i årsredovisningarna för 2005 pekar på att antalet ansökningar om reell kompetens minskat något jämfört med året innan. Däremot har ett större antal ansökningar bedömts ge grundläggande eller särskild behörighet än 2003 och 2004. Ökningen av antalet behöriga förklaras nästan helt med de förändrade rutiner som genomförts vid Karlstads universitet.

Fortfarande tror många av de sökande att reell kompetens förbättrar deras meritvärde och ansöker trots att de redan är behöriga. Antalet sökande som redan är behöriga har dock minskat från föregående år, men då är det viktigt att komma ihåg att högskolorna hade svårt att informera om den nya behörighetsgrunden eftersom förordningsändringarna kom så sent. Nästa år får därför visa om årets volym är stabilare eller om antalet ansökningar kommer att fortsätta sjunka. Om Högskoleverket även fortsättningsvis förväntas följa hur högskolorna bedömer reell kompetens är det angeläget att det finns tillförlitliga kvantitativa uppgifter.

Alternativt urval

Inledning

Lärosätena har möjlighet att bestämma vilka urvalsgrunder som ska användas för högst tio procent av platserna på utbildningar som vänder sig till nybörjare.

Av totalt 36 lärosäten, med staten som huvudman, har 13 använt någon form av alternativt urval enligt högskoleförordningen 7 kap. 10 § och 16 c § under 2005.

Årsredovisningen ger, om lärosätet överhuvudtaget använt alternativt urval, i allmänhet en kortfattad beskrivning av hur lärosätet arbetat med frågan. Uppgifter om antal studenter som antagits genom tillämpning av paragrafen ovan saknas i en del fall. Högskoleverket har då begärt in kompletterande uppgifter.

I tabellen nedan redovisas hur bestämmelsen tillämpats. Siffrorna över antalet antagna är baserat på de uppgifter som fanns Högskoleverket tillhanda den 29 mars år 2006. I tabellen redovisas endast de sökande som antagits i konkurrens, dvs. de fall där det skett ett reellt urval. Om alla behöriga sökande har kunnat antas till en viss utbildning redovisas inte detta som ett alternativt urval, även om intentionen varit att använda ett alternativt urval.

Tabell 1 Antagna i det alternativa urvalet 2005 per lärosäte. (Högskoleförordningen 7 kap. 10 § och 16 c §). Urvalsgrund. Utbildning till vilken det alternativa urvalet skett.

Lärosäte	Antal antagna	Inom ramen för	Utbildningar
Blekinge Tekniska Högskola	i.u.	Collegeutbildning	Sjuksköterskeutbildning
	i.u.	KY-utbildning	Digitala spel
	i.u.	Alt. urvalsinstrument	Digital ljudproduktion
Göteborgs universitet	8	Collegeutbildning	Lärarytelse
Högskolan i Gävle	13	Collegeutbildning	Diverse utbildningar ¹
Högskolan i Kalmar	9	Yrkeserfarenhet ²	Sjuksköterskeutbildning
Högskolan i Skövde	43	Alt urvalsinstrument	Dataspelsutveckling
Karlstads universitet	8	Collegeutbildning	Diverse utbildningar ³
	32	Könskvotering	Sjuksköterskeutb (20) och Sociala omsorgspr (12)
Luleå Tekniska Universitet	14	Alt urvalsinstrument	Mediadesign (brev, arbetsprov)
	7		Medie- och kommunikationsvetenskap, journalistik (personligt brev)
	7		Medie- och kommunikationsvetenskap, produktion (brev, arbetsprov)
	7		Upplevelseproduktion (brev), Radioproduktion 80p (brev, intervju).
Malmö högskola	4	Yrkeserfarenhet	Interaktionsteknologi
	20	Collegeår	Diverse utbildningar ⁴
	7	Introduktionsutbildning	Diverse utbildningar ⁵
	41	Folkhögskoleprojektet	Diverse utbildningar ⁶
Stockholms universitet	10	Kvotering	Grundkurs i kriminologi
Södertörns högskola	12	Collegeutbildning ⁷	Diverse utbildningar ⁸
Umeå universitet	18	Collegeutbildning	
Uppsala universitet	5	Collegeutbildning	
Örebro universitet	i.u.	Collegeutbildning	
	i.u.	Könskvotering	

1. Sjuksköterskeprogrammet (2), Sociala omsorgsprogrammet (2), Ekonomi och fastighetsprogrammet (3), Fastighetsmäklarprogrammet (2), Datavetenskapliga programmet (1), Hälso-pedagogiska programmet (1), Lärarytelse (2)
2. För antagna till Sjuksköterskeutbildningen krävdes undersköterskeutbildning och erfarenhet.
3. Fastighetsekonomi (1), Pol Magprogrammet (1), Personal- och Arbetsliv (2), Lärare Hinder och möjligheter (1), Lärare Historia (1), Systemvetenskap (1), Tandhygienist (1)
4. Lärarytelse (8), Sjuksköterskeutbildning (2), Socionomutbildning (2), Fred konflikt int rel (2), Mänskliga rättigheter (2), Språk migration globalisering (1), Studie- och yrkesvägledarutbildning (3)
5. Lärarytelse (2), Biomedicinsk analytikerutbildning (2), Socionomutbildning (1), Produktionsledare media (1), Människa miljö samhälle (1)
6. Lärarytelse (16), Sjuksköterskeutbildning (6), Socionomutbildning (3), Allmän juridik (1), Fastighetsföretagande (3), Fastighetsmäklarutbildning (2), Människa miljö samhälle (1), Fred konflikt int rel (2), Mänskliga rättigheter (1), Språk migration globalisering (4), Idrottsvetenskapligt program (2)
7. Södertörns Högskolas s.k. akademiska startår.
8. Ekonomi, teknik och design (1), Entreprenörprogrammet (3), Internationell ekonomutbildning (4) och Journalistik och multimedia (4).

Kvotering

Könskvotering har använts av Karlstads universitet (sjuksköterskeutbildning och social omsorgsutbildning) och Örebro universitet (ett antal utbildningar). Örebro universitet har inte inkommit med uppgifter om antalet antagna.

Stockholms universitet har vikt platser på kemistlinjen och grundkursen i kriminologi för sökande från vissa gymnasieskolor.

Högskolan i Kalmar har satt av platser för sökande med undersköterskeutbildning och relevant yrkeserfarenhet på sjuksköterskeprogrammet. Malmö högskola har avsatt platser på interaktionsteknologiprogrammet för sökande med relevant arbetslivserfarenhet.

Ett antal lärosäten har använt det alternativa urvalet till att avsätta platser för studenter som genomgått någon form av högskoleintroducerande utbildning, nämligen Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Örebro universitet och Högskolan i Gävle. Blekinge tekniska högskola har avsatt platser på sjuksköterskeutbildningen för sökande som genomgått collegeutbildning vid högskolan eller har en KY-utbildning inom vård, omsorg eller psykiatri. Södertörns högskola har avsatt platser på ett antal utbildningar för studenter från Akademiskt startår. Malmö högskola har avsatt platser för sökande från collegeår, introduktionsutbildning och för sökande från det s.k. folkhögskoleprojektet.

Alternativa urvalsinstrument

Luleå tekniska universitet har använt alternativa urvalsinstrument till ett antal utbildningar (se tabell). Blekinge tekniska högskola har använt ett alternativt urval som baseras på arbetsprover och intervjuer för utbildningarna digitala spel respektive digital ljudproduktion. Högskolan i Skövde har använt arbetsprov och intervju vid urval till dataspelsutveckling – design, dataspelsutveckling – grafik samt dataspelsutveckling – programmering.

Urval vid lika meriter

I de sammanhang där platser avsatts för olika kategorier av sökande behöver det ibland göras ett urval inom den gruppen. Då används exempelvis resultatet på collegeutbildningen, längden på relevant arbetslivserfarenhet, betyg och högskoleprovsresultat.

Södertörns högskola använder resultatet på det akademiska startåret som urvalsinstrument om antalet sökande är fler än antalet platser.

Har det alternativa urvalet bidragit till att bredda rekryteringen?

Lärosätena kommenterar i mycket liten utsträckning om det alternativa urvalet bidragit till att bredda rekryteringen. Könsvoteringen gäller i samtliga fall män och har naturligtvis bidragit till att öka andelen män i högskolan, om än i liten utsträckning. Avsättning av platser för sökande som bedömts ha reell kompetens och för sökande som genomgått collegeutbildning kan möjligen ha lett till en viss breddning av rekryteringen, men det är svårt att avgöra utan ytterligare analys.

Högskoleverkets reflektion

Omfattningen när det gäller alternativt urval enligt de gällande bestämmelserna är väldigt liten. År 2003 rörde det sig om knappt 600 studenter, år 2004 färre än 500 studenter och år 2005 ännu färre. Detta tyder på en svag måluppfyllelse, mot bakgrund av att en av de bärande idéerna bakom de nya bestämmelserna var att dessa skulle bidra till en breddad rekrytering.

En förklaring kan vara att bestämmelserna har funnits en kort tid och att lärosätena därmed inte har haft tid och kraft att i någon högre grad utveckla och använda alternativa urvalsmetoder. En annan orsak kan vara att ett alternativt urval ofta är förenat med ökade kostnader för lärosätena i tid och pengar. Ett tredje skäl är den oklarhet som finns om vad som är tillåtet och inte tillåtet inom ramen för det alternativa urvalet.

Bilaga

Tabell 2. Antal sökande, redan behöriga, bedömda och antagna genom reell kompetens. Kommentarer angående bedömningen.

Reell kompetens	Antal sökande	Redan behöriga eller ej styrkt	Bedömda behöriga	Antagna	Kommentar
Blekinge tekniska högskola	250				
Chalmers tekniska högskola					
Danshögskolan					Särskilt antagningsprov
Dramatiska institutet					
Högskolan i Borås	353				
Högskolan Dalarna	50		36		Även tillgodoräk- nande
Högskolan i Halmstad	167	11	79		
Högskolan på Gotland					
Göteborgs universitet	746		150	75	
Högskolan i Gävle	416	216	105		Lärare, sjukskö- terskor och fast- ighetsmäklare
Högskolan Väst					Självprövning under perioden 2003–2005
Högskolan i Kalmar	170		30		
Högskolan Kristianstad	102	15	28		
Högskolan i Skövde					
Gymnastik- och idrottshögskolan					
Karlstads universitet			600	500	Egen prövning av obehöriga sökande
Karolinska institutet	182	137	23	5	Utslagning
Konstfack					
Linköpings universitet	382		161		Ökning
Luleå tekniska universitet	60	38	12		I relation till yrkesutb.
Lunds universitet	300				Minskning
Lärarhögskolan i Stockholm	50				
Malmö högskola					
Mälardalens högskola	362		80		
Mittuniversitetet	194		126	96	
Operahögskolan i Stockholm					
Sveriges lantbruksuniversitet			30		
Södertörns högskola	30		10		Minskning
Stockholms universitet	150				Minskning
Teaterhögskolan i Stockholm					
Umeå universitet			66		Minskning
Uppsala universitet	126	31	28		Endast hösttermin
Växjö universitet					
Örebro universitet	261			38	
Totalt	4255	448	1608	714	

